

ГОТОВНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

Актуальність проблеми дослідження. Як зазначено у Законі України «Про освіту», заклади професійної (професійно-технічної) освіти за потреби утворюють інклюзивні та/або спеціальні групи для навчання осіб з особливими освітніми потребами, а у разі звернення особи з особливими освітніми потребами або її батьків така група має утворюватися в обов'язковому порядку та, відповідно, створюються умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей [2, розділ II, стаття 20].

Стан розроблення проблеми в науці і практиці. На сьогодні, професійна підготовка учнів з особливими освітніми потребами та подальше їх працевлаштування здійснюється, переважно, у закладах професійної освіти. Визначення оптимальних шляхів і засобів впровадження інклюзивного навчання базується на основі відповідного нормативно-правового, кадрового, матеріально-технічного й інформаційного забезпечення [1, 4]. Основоположним у концепції інклюзії є те, що не особистість має прилаштовуватися до суспільних, соціальних, економічних стосунків, а навпаки – суспільство має створити умови для адаптації та задоволення особливих освітніх потреб кожної особистості. Перекладаючи це на мову інклюзивної освіти, можна зазначити, що освітні плани та програми, методи навчання та викладання, організація освітнього процесу закладів професійної освіти мають гнучко відповідати на особливі освітні потреби учнів, забезпечуючи при цьому її доступність і якість та належний рівень сформованості в учнів з особливими

освітніми потребами соціальної позиції, можливості повноцінно жити й працювати в суспільстві. Тобто, *освітні заклади професійної освіти та педагогічні працівники мають бути готовими до здійснення освітньої діяльності в умовах інклюзії* [4, 13-15]. В той же час *інклюзивна освіта: педагогічним працівникам* – допомагає налагодити співпрацю й застосовувати командний підхід до вирішення проблем і шляхи подолання труднощів; забезпечує можливості для професійного розвитку; дає змогу збагатити власну палітру методів і прийомів викладання та освітніх стратегій; *адміністрації освітнього закладу* – допомагає виробити спільні переконання й цінності щодо інклюзії учнів з особливими освітніми потребами; забезпечує можливість користуватися широким набором ресурсів і видів підтримки та обирати оптимальні їх варіанти; допомагає сформувати позитивне ставлення до розмаїття, тобто усвідомити, що кожна особистість своїми унікальними рисами та здібностями сприяє збагаченню людської спільноти; *батькам* – надає можливості для співпраці й активнішого залучення до життя закладу професійної освіти; забезпечує можливість вибору в їхньому прагненні забезпечити якісну професійну освіту своїй дитині; допомагає сформулювати чітку мету й створити реальне майбутнє для своєї дитини; *для громади/суспільства* – дає змогу зрозуміти потреби й здібності всіх учнів; демонструє соціальну цінність рівності; сприяє утвердженню громадянських прав усіх людей [3, 8-10].

Основна ідея, положення, висновки дослідження. Навчання в закладі професійної освіти має сприяти досягненню учнівською молоддю з особливими потребами як педагогічних, так і корекційно-розвивальних цілей, що є важливою умовою ефективного освітнього впливу, завдяки якому вони можуть опанувати відповідною професією. Важливо пам'ятати, що *успішна інклюзія містить цілий ряд переваг* для усіх учасників освітньо-виховного процесу. Науково доведено, що *методи роботи педагогів, які працюють у інклюзивному середовищі, сприяють активізації освітньої діяльності всіх учнів, незалежно*

від суттєвих індивідуальних особливих потреб, а також значно скорочують термін адаптації учнів з особливими освітніми потребами [4,17-19].

Стратегія розвитку закладу професійної освіти на засадах інклюзії – це не просто сума якихось пропозицій щодо проведення додаткових дій та ініціатив стосовно учнів з особливими освітніми потребами, а у ній мають розкриватися способи позитивної зміни освітнього закладу відповідно до інклюзивних цінностей. Вони є не тільки альтернативою підвищення успішності учнів, а й сприяють створенню справжніх відносин співробітництва у середовищі учнів і педагогічних працівників, що значно скорочує термін адаптації учнів з особливими освітніми потребами. За такої освіти найбільш значущими є ті способи і методи навчання, за яких учні активно залучені в освітній процес, а отримання знань, професійних умінь й навичок ґрунтується, передусім, на власному досвіді учня. *Переваги інклюзивної освіти:*

✓ *учні з особливими освітніми потребами повніше реалізують свій потенціал у навчанні, зокрема, досягають кращих результатів порівняно з однолітками в не інклюзивному середовищі;*

✓ *присутність учнів з особливими освітніми потребами не впливає на досягнення інших учнів, на підставі існуючих досліджень, доведено, що успішність інших учнів покращується, це пояснюється застосуванням більш ефективних педагогічних технологій і стратегій навчання, а також наявністю додаткових ресурсів, зокрема, в особі асистента педагога тощо;*

✓ *в інклюзивному освітньому середовищі учні з особливими освітніми потребами отримують кращі можливості для розвитку комунікативних, соціальних навичок та інших форм адаптивної поведінки [5, 89-94].*

«Повноцінна участь» у концепції інклюзії – це спільне навчання учнів з інвалідністю та / або особливими освітніми потребами з іншими учнями, співпраця з ними, набуття спільного досвіду. *Інклюзія починається з того, що визнається наявність відмінностей між учнями. Під час розвитку інклюзивного підходу до навчання такі відмінності враховуються і є основою освітнього процесу. Таким чином, інклюзія – це процес, спрямований на*

перетворення закладів професійної освіти у освітні простори, які стимулюють і підтримують не тільки учнів, а й власних членів трудового колективу.

Основні результати та їх практичне значення. Педагогічний супровід освітнього процесу передбачає оптимізацію викладання навчального матеріалу учням з особливими освітніми процесами у максимально сприйнятливій для них формі, впровадження сучасних педагогічних технологій навчання, забезпечення навчально-методичними матеріалами. Цей блок повністю залежить від готовності колективів закладів професійної освіти та педагогічних працівників до розроблення програм, в яких передбачене досягнення вимог Державних освітніх програм з відповідних професій та враховуються спеціальні освітні потреби, а саме:

- ✓ *переведення професійної освіти інвалідів в рамки активної концепції навчання, створення індивідуалізованих умов навчання;*
- ✓ *використання широкого спектра технічних засобів – досконалих електроакустичних приладів, слухових апаратів, приладів візуального контролю мовлення, цифрових освітніх технологій, електронних посібників;*
- ✓ *забезпечення успішного освітнього процесу, а це – особливий зміст та методи навчання, а також у медичні та соціальні ресурси.*

Для вдалого залучення учнів до навчання *слід враховувати низку умов організаційно-педагогічного та методичного характеру:*

- ✓ *зводити до мінімуму втрати інформації при навчанні, це можливо забезпечити залученням до освітнього процесу висококваліфікованих педагогічних працівників та асистентів і застосуванням цифрових освітніх технологій;*
- ✓ *застосовувати індивідуальний підхід до навчання і поєднувати наочне і словесне навчання, що забезпечить «включення» кожного учня в освітній процес згідно з його можливостями та розвиток самостійного мислення;*
- ✓ *розробляти спеціальні методичні матеріали чітко орієнтовані на відповідну категорію учнів, в яких навчальний матеріал подається з чіткими поясненнями, невеликими об'ємами, максимально ілюструється;*

✓ використовувати візуальні (образні) форми подачі навчального матеріалу, так як учні з особливими освітніми потребами добре сприймають виведені на екран схеми, графіки, таблиці, змістові малюнки, етапи виконання різних процесів, подавати навчальний матеріал з різною деталізацією етапів засвоєння, що забезпечує його адаптування згідно із можливостями учнів;

✓ використовувати прийом «повторюваності» з напрямом руху від простого до більш складного, вдало поєднувати наочне і словесне навчання.

Отже, готовність педагогічних працівників до професійної діяльності в умовах інклюзії є одним із головних чинників дотримання організаційно-методичних основ інклюзивного навчання учнів з особливими освітніми потребами, а також їх успішне навчання, соціальна адаптація та здобуття професії.

Література

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 30, ст.1011).

2. Закон України «Про освіту» діє з 28.09.2017 [Електронний ресурс]. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

3. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: наук.-метод. посіб. / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук, К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. — 274 с.

4. Пащенко О.В. Інклюзивна освіта в умовах професійно-технічного навчального закладу: навч.-метод. посіб. / Пащенко О.В., Гриценко І.А., Софій Н.З. — К.: Арт Економі, 2012. — 184 с.

5. Підготовка керівників ПТНЗ до організації та розвитку інклюзивного навчального середовища під час підвищення кваліфікації // Проблеми освіти: Наук. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, — К., 2014. — Випуск №78, частина 1. — 184 с.